

HOZIRGI DAVRDA MAKTAB YOSHIDAGI BOLALAR O'RTASIDA OITS NI KUCHAYIB BORISHI

Qambarova Sevara Nematillayevna

Toshkent viloyati Yangiyo'l tumani 44- umumiy o'rta ta'lim
maktabining boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi

Annotatsiya

Yoshlar o'rtasida OIV infeksiyasining oldini olish bo'yicha yuqori sifatli chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun turli yosh guruhlari ta'lim va rivojlanishning o'ziga xos xususiyatlarini va voqealarning o'zlarining hissiy tarkibiy qismlarini hisobga olish kerak.

Kalit so'zlar: profilaktika, OIV infeksiyasi, maktab o'quvchilari, xavfsiz xulq-atvor.

Аннотация

Для проведения качественных мероприятий по профилактике ВИЧ-инфицирования среди молодежи необходимо учитывать особенности образования и развития разных возрастных групп и эмоциональную составляющую самих мероприятий.

Ключевые слова: профилактика, ВИЧ-инфекция, школьники, безопасное поведение.

Abstract

In order to carry out high-quality measures to prevent HIV infection among young people, it is necessary to take into account the particularities of education and development of different age groups and the emotional component of the events themselves.

Keywords: prevention, HIV infection, schoolchildren, safe behavior.

OIV infeksiyasi haqidagi ma'lumotlar mamlakatimizda o'tgan asrning 80-yillari oxirida paydo bo'lgan. Tez tarqalishi tufayli bu kasallik jahon hamjamiyatining muammosiga aylandi. O'n yil davomida giyohvand moddalarni in'ektsiya qiladigan odamlarning ko'pchiligida kasallik rivojlandi va keyinchalik OIVning jinsiy yo'l bilan yuqishi ustunlik qila boshladi. Shunday qilib, OIV infeksiyasi aholi darajasiga yetdi. Toshkent aholisi uchun 2017-yilda 3951 ming kishi, 2018-yilda esa 3652 kishini tashkil etgan yuqori infeksiya darajasi jamiyatning ko'plab ko'rinishlari: migratsiya oqimi, giyohvandlar sonining ko'payishi, ayrim a'zolarining mas'uliyatsiz munosabati bilan bog'liq. aholining o'z sog'lig'i va boshqalarning salomatligi uchun.

2020-yil 1-fevral holatiga ko'ra, Respublika Bemorlar reestriga ko'ra, respublikada OIV infeksiyasi bilan doimiy yashovchi 30186 nafar fuqaro ro'yxatga olingan. 2019 yilda ularning

ro'yxatiga 2949 kishi qo'shildi. 2020-yil 1-fevral holatiga ko'ra, Baykal hududida OIV infeksiyasi bilan kasallangan 30 186 nafar doimiy aholi ro'yxatga olingan.

Xavf guruhiga mansub odamlar uzoq vaqtdan beri aniqlangan. Giyohvandlar va tijorat jinsiy aloqa vakillaridan tashqari, bular sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik tufayli OIV infeksiyasi paydo bo'lishi mumkin bo'lgan bir qator kasblar xodimlaridir. Biroq, bugungi kunda turli darajadagi ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan, shuningdek, jinsiy aloqa orqali infektsiyani tarqatish faolligi kuzatilayotgan bir guruh ijtimoiy farovon yoshlar tashvish uyg'otmoqda. Shu sababli, ushbu guruh yoshlari salomatligini saqlashning zarur sharti OIV infeksiyasining oldini olishdir. Bu bizning tadqiqot mavzusini aniqladi.

“Yoshlar o'rtasida OIV infeksiyasining oldini olish” pedagogik tadqiqoti 2017-2020-yillarda universitet magistrantlari bilan hamkorlikda Toshkent va Samarqand shaharlarida o'tkazildi va quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi: tadqiqot muammosi masalasini o'rganish, diagnostika materialini ishlab chiqish, profilaktika tadbirlarini tashkil etish va o'tkazish, diagnostika o'tkazish, tadqiqot natijalarini umumlashtirish. Tadqiqotda jami 187 nafar maktab o'quvchilari ishtirok etdi. Pedagogik tadqiqot maktab o'quvchilari o'rtasida kino profilaktikasini o'tkazishni o'z ichiga olgan, shuning uchun bundan oldin yoshlar o'rtasida OIV infeksiyasi va oldini olish haqida film ko'rsatish uchun ota-onalardan ruxsat olish va tushuntirish uchun ota-onalar yig'ilishlari tashkil etilgan.

Tadqiqotning birinchi bosqichida turli yoshdagi yoshlar o'rtasida OIV infeksiyasining oldini olish o'ziga xos xususiyatlarga ega ekanligi aniqlandi. Bu turli darajadagi ta'lim muassasalari (maktab, boshlang'ich, o'rta va oliy kasb-hunar ta'limi) o'quvchilari tomonidan infektsiya haqida turli darajadagi bilimlarning mavjudligi va uning xavfini tushunish bilan bog'liq. Muhim omil - bu shaxsning rivojlanishi va ijtimoiylashuvi qanday sharoitlarda sodir bo'lishi, uni qanday mikro va mezo-ijtimoiy-muhit o'rab turganligi.

O'quvchilarning OIV infeksiyasi haqida dastlabki bilim manbalarini aniqlash uchun maktab biologiyasi o'quv dasturi tahlili o'tkazildi, uning mazmunida OIV infeksiyasining sabablari va oqibatlarini ilmiy tushuntiruvchi mavzular borligini ko'rsatdi. Bu viruslar, jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar, OIV infeksiyasi va OITSni o'rganish bilan bog'liq ma'lumotlar.

Tadqiqotning empirik bosqichida biz maktab o'quvchilari uchun diagnostika materiallarini ishlab chiqdik, uning maqsadi o'quvchilarning virus haqidagi bilimlarini, ularning erta jinsiy faoliyatga munosabatini aniqlash va OIV infeksiyasi ehtimoli bilan bog'liq xatti-harakatlar xavfini aniqlash edi. . Shunday qilib, anketa uch qismdan iborat bo'lib, reflektiv xususiyatga ega.

Zima shahridagi o'rta maktab o'quvchilarini so'roq qilishda, tadqiqot ishtirokchilarining 100% OIV infeksiyasi va infektsiya yo'llari haqida bilimlarini ko'rsatdi. Shu bilan birga, o'quvchilarning atigi 64 foizi xavfsiz xatti-harakatlar zarurligini tushunadi. Irkutsk shahridagi maktabda o'quvchilar 95% hollarda infektsiya yo'llarini aniqlashda to'g'ri javob berishdi, respondentlarning 60% hayotda xavfsiz xulq-atvor zarurligini tushunish haqida. Viloyat

markazi va Irkutsk shahridan uzoqda joylashgan maktab o'quvchilarining so'rovnomalarini tahlil qilish bir-biridan tubdan farq qilmaydigan natijalarni ko'rsatdi va bir xil muammoni aniqladi. Xavfli kasallik haqidagi mavjud bilimlarga ega bo'lgan respondentlarning yarmidan ko'pi uni xavfsiz xatti-harakatlar bilan bog'lamaydi. Shunday qilib, maktab o'quvchilarining jinsiy faoliyatning erda boshlanishiga munosabatiga oid so'rovnoma blokining tahlili shuni ko'rsatdiki, 55% o'z hayotlarida bu qadamni qo'yishga tayyor. Talabalarning 45 foizi ko'rsatilgan harakatni rad etishni tushuntira oldi. O'zlarining xatti-harakatlari va shaxsiy qarorlarini aniqlashda yoshlar, ularning har biri uchun tanlov shaxsiy fazilatlarning rivojlanish darajasi va mas'uliyatli tanlov qilish qobiliyati bilan bog'liqligini aniq ko'rsatdi, ya'ni. ekzistensial yo'nalishning mavjudligi.

Har ikki maktabda profilaktika bo'yicha suhbatlar muntazam o'tkazib kelinmoqda. Biroq, tadqiqot talabalarning yarmidan ko'pida kerakli natijalarni ko'rsatmadi. Empirik tadqiqotning navbatdagi bosqichi talabalar tomonidan so'rovnomaning aks ettiruvchi qismini to'ldirish orqali biz tomonidan ishlab chiqilgan profilaktika choralarini amalga oshirish edi. Mashg'ulotlarda Xalq ta'lim jamg'armasi rahbari V.Kanavin tomonidan taqdim etilgan OIV infeksiyasi tarqalishi haqidagi film namoyish etildi. Juda real film "OIV infeksiyasi. Profilaktika tamoyillari" Irkutsk tibbiyot muassasalarida olingan materiallarga asoslanadi. Pedagogik kuzatish natijalari shuni ko'rsatdiki, bunday tadbirlar davomida hissiy komponentning mavjudligi yoshlarning xavfsiz xulq-atvorni tanlash nuqtai nazaridan pozitsiyasini o'zgartirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, maktab o'quvchilarining 25 foizi xavfli vaziyatlarda o'z xatti-harakatlarini o'zgartirdi. Biroq, qo'zg'atilgan his-tuyg'ular ijobiy OIV maqomiga ega bo'lgan odamlarga nisbatan bag'rikenglik namoyon bo'lishiga salbiy ta'sir ko'rsatdi, garchi videokliplardan birida mualliflar ushbu infeksiyani kundalik hayotda yuqtirishning iloji yo'qligi haqida gapirishgan. Bunday holda, kino-profilaktika jarayonida mavzuga oid qo'shimcha materiallarni namoyish etish va alohida masalalarni batafsilroq tushuntirish maqsadga muvofiq edi. Bunday ma'lumotlar YUNESKO homiyligida Baykal mintaqasida nashr etilgan "OIV bilan yashaydigan talabalar va ta'lim muassasalari xodimlariga nisbatan kamsitishning oldini olish" amaliy qo'llanma bo'lishi mumkin. Bunday ko'rsatmalar maktab o'quvchilari va ularning ota-onalari bilan bunday tadbirlarni o'tkazishda zarurdir [4]. Shu sababli, ushbu yo'nalishdagi profilaktika chora-tadbirlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda ushbu yoshdagi maktab o'quvchilarining ko'plab xususiyatlarini bajarishni hisobga olgan holda ehtiyotkorlik bilan yondashish kerak: shaxsiy etuklik, ijtimoiy hayot sharoitlari, belgilangan muammo bo'yicha bilim darajasi va boshqalar.

"O'zbekiston Respublikasida OIV infeksiyasi tarqalishiga qarshi kurashish bo'yicha 2020-yilgacha va undan keyingi davrga mo'ljallangan Davlat strategiyasi" to'g'risidagi farmoyishida OIV infeksiyasining oldini olish bo'yicha ham tibbiy tadbirlar, ham fuqarolarning xabardorligini oshirish masalalari e'tiborga olingan. OIV infeksiyasi bilan bog'liq kasalliklar, shu jumladan yoshlar uchun [2]. Irkutskda "Interfaks-Toshkent" axborot

agentligida bo‘lib o‘tgan matbuot anjumanida Toshkent viloyati OITS va yuqumli kasalliklarning oldini olish va nazorat qilish markazi bosh shifokori Gulya Payziyeva mintaqada OITSdan o‘lim hollari ulushi kamayganini ta’kidladi. . Kamaytirishga muhtojlar uchun terapiya qamrovining ko‘payishi hisobiga erishildi [4]. Davolash, oldini olish emas. O‘qituvchining vazifasi yosh avlodning kasal odamlar toifasiga tushib qolishining oldini olishdir. Shu sababli, yoshlar orasida OIV profilaktikasining ahamiyatini ortiqcha baholab bo‘lmaydi.

OIV infeksiyasining oldini olish bo‘yicha tadbirlar vaziyatni kuzatish, psixofaol moddalardan foydalanishning oldini olish, maktab rejalarida doimo mavjud bo‘lgan axloqiy tarbiya kabi narsalarni o‘z ichiga olgan muayyan strategiyaga amal qilishi kerak. Biroq, tadqiqot natijalari ko‘rsatganidek, bu etarli emas. Bizningcha, ish tizimli va tizimli xarakterga ega bo‘lishi kerak. Maktabning tarbiyaviy ishlarida ota-onalar bilan belgilangan masala yuzasidan maqsadli ish olib borilmayotganligi aniq. Profilaktikada oilaning rolini oshirish beqiyos yordam beradi. Shuningdek, ijtimoiy muhitni jalb qilish, tibbiyot xodimlari bilan uchrashish, maktab o‘quvchilari va ularning ota-onalariga viloyat va shahardagi ahvol, nafaqat kasal va o‘lganlar, balki yangi kasallanganlar soni bo‘yicha monitoring natijalarini ko‘rsatish zarur. yoshlar. Tizimli profilaktika ishlari yoshlarda nazariyani amaliyot bilan bog‘lash qobiliyatini shakllantirish imkonini beradi, ya’ni. kundalik hayotda xavfsiz xatti-harakatlar nuqtai nazaridan to‘g‘ri harakatlarni tanlash.

REFERENCES

1. Суюнов, Н. Д., Ражабова, Н. Х., Рузиев, К. Р., Нарзикулова, К. Ш.(2019). Лекарственные средства используемые при болезни характеризующейся повышенным кровяным давлением и их ценообразование. Фармацевтический журнал, 1(3), 4-12.
2. Суюнов, Н. Д., Ражабова, Н. Х. (2020). Ўзбекистон Республикасида рўйхатдан ўтган саратонга қарши дори воситаларининг таҳлили. Фармацевтический журнал, 1(4), 3-10.
3. Суюнов, Н. Д., Ражабова, Н. Х. (2021). Ўпка саратони касаллигини даволашда қўлланиладиган дори воситаларининг ассортимент таҳлили. Фармацевтический журнал, 1(4), 5-17.
4. Суюнов, Н. Д., Ражабова, Н. Х. (2022). Ўпка саратони билан касалланган беморларнинг тиббий карталари ретроспектив таҳлили. Фармацевтический журнал, 1(6), 21-30.
5. Suyunov, N. D., & Rajabova, N. X. (2023). Performance indicators of the medicines used in squamous cell lung cancer. Farmaciya (Pharmacy), 72(1), 36-48.

6. Gaynutdinov, T., Idrisov, A., Vagin, K., Kurbangaleev, Y., Zakirova, G., Ishmukhametov, K., ... & Smolentsev, S. (2023, January). Study of radiation-thermal damage in white rats. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 371, p. 02046).
7. Joraboevich, S. A., Akhrolovich, N. R., & Sadridinovich, S. Z. (2022). Influence of Irrigation Regime and Norms on the Yield of White Cabbage. *International journal of biological engineering and agriculture*, 1(5), 100-105.
8. Valentinovich, K. D., Akhralovich, N. R., & Ekaterina, L. (2022). Selection of tomato varieties and hybrids for cultivation in hydroponic greenhouses of Uzbekistan. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(10), 207-214.
9. Gaynutdinov, T. R., Idrisov, A. M., Vagin, K. N., Kurbangaleev, Y. M., Zakirova, G. S., Ishmukhametov, K. T., ... & Smolentsev, S. Y. (2021). Simulation of radiation-thermal illness and a way to its treatment. *NVEO-NATURAL VOLATILES & ESSENTIAL OILS Journal| NVEO*, 3541-3549.
10. Akhrolovich, N. R., Madiyarovich, S. S., & Muradbekovich, A. D. (2021). Determination of Possible Sowing Terms in the Growth of Early, Middle and Late Ripening Varieties of Khorezm Melons. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 10175-10190.
11. Nizomov, R. A. (2020). Selection of promising varieties of okra (*hibiscus esculentus* l.) from non-conventional vegetable crops. *ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ*, 1(1), 99-103.
12. Ahrolovich, R. N., Urinbaevana, M. H., & Madiyarovich, S. S. (2020). Melon and its environmental characteristics. *Journal of Critical Reviews*, 7(2), 480-490.
13. Арсланова, Г. Д. (2023). Диагностика личности младшего школьника. *Academic Research in Educational Sciences*, 4(3), 297–301.
14. Арсланова, Г. Д. (2022). Особенности структуры и содержания базового учебника по предмету «воспитание» в начальных классах. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 10, 124-131.
15. Арсланова, Г. Д. (2022). Практические методы и педагогические приёмы преподавания предмета «воспитание» в начальных классах. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 421-428.
16. Калдыбаева, Д. О., & Саяпина, А. И. (2022). Фольклорная традиция в поэзии С. Есенина. *Advancing in research, practice and education*, 9, 138.
17. Каландарова, А. В., Калдыбаева, Д. О. (2022). Массовая литература как коммерческое искусство. *Advancing in research, practice and education*, 9, 142.
18. Каландарова, А. В., Калдыбаева, Д. О. (2022). Развитие и жанровое разнообразие массовой литературы XX-XXI века. *Advancing in research, practice and education*, 9, 145.

19. Калдыбаева, Д. О. (2022). Анализ использования эстетических возможностей прилагательных (эпитетов) на примере стихотворения ФИ Тютчева. Экономика и социум, (4-3 (95)), 852-855.
20. Калдыбаева, Д. О. (2022). Постмодернист или неореалист, о творчестве А. Слаповского. Academic research in educational sciences, 3(3), 926-932.
21. Калдыбаева, Д. О., & Каландарова, А. В. (2021). Тестирование как инновационный метод преподавания русского языка как иностранного. Academic research in educational sciences, 2(12), 929-935.
22. Калдыбаева, Д. О. (2021). Реализм в современной русской литературе. Academic research in educational sciences, 2(12), 942-945.
23. Калдыбаева, Д. О., & Каландарова, А. (2021). Преподавание и оценка новаторства. Academic research in educational sciences, 2(CSPI conference 2), 491-495.
24. Калдыбаева, Д. О. (2021). Методы и технологии обучения. Academic research in educational sciences, 2(4), 1379-1385.
25. Калдыбаева, Д. (2021). Постмодернизм как теоретико-литературная проблема. феномен творчества в. пелевина. Academic research in educational sciences, 2(8), 378-385.
26. Kaldibayeva, D. O. (2020). Talabalarning mantiqiy tafakkurini shakllantirishning pedagogik omillari. Science and Education, 1. Special, (3), 119.